

Sygn. akt I CSK 3595/22

POSTANOWIENIE

Dnia 27 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z wniosku E. B.

z udziałem P. B.

o podział majątku dorobkowego,

na posiedzeniu niejawnym 27 lutego 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,

na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z 7 października 2021 r., sygn. akt II Ca 426/21,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2) pozostawia koszty postępowania kasacyjnego

**do rozstrzygnięcia w orzeczeniu końcowym postępowania
w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 7 października 2021 r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim po rozpoznaniu sprawy z wniosku E. B. przy udziale P. B. o podział majątku dorobkowego na skutek apelacji uczestnika od postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w Bełchatowie z 3 marca 2021 r. oddalił apelację.

Na powyższe skargę kasacyjną wniósł uczestnik, zaskarżając postanowienie Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim w całości i wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez zmianę wskazanego orzeczenia i uwzględnienie apelacji uczestnika od postanowienia Sądu Rejonowego

w Bełchatowie wydane w sprawie o sygn. akt: I Ns 211/19 oraz ustalenie, że udziały uczestników w majątku wspólnym nie są równe i wynoszą odpowiednio wnioskodawczyni - 30%, uczestnik - 70% a także zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika kosztów postępowania apelacyjnego w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych jak również zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego w tym kosztów zastępstwa prawnego w jego toku według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji oraz zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika kosztów postępowania kasacyjnego w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne sprowadzające się do konieczności udzielenia odpowiedzi na pytania: 1) czy przesłanka ważnych powodów określona w art. 43 § 2 k.r.o. nasycona jest wyłącznie elementami niemajątkowymi, obejmującymi względy natury etycznej, czy też ważne powody obejmują także aspekty materialne w postaci trwonienia majątku wspólnego, wykorzystywania go wyłącznie na potrzeby własne a nie założonej rodziny, czy też braku jakiegokolwiek zainteresowania życiem zawodowym lub gospodarczym?; 2) czy przesłanką stosowania art. 43 § 2 k.r.o. jest uprzednie manifestowanie przez małżonka zgłaszającego żądanie ustalenia nierównych udziałów faktu braku angażowania się żony w prowadzoną przez uczestnika firmę oraz czynienie bezpośrednich, personalnych zarzutów względem drugiego małżonka, iż ten poprzez brak angażowania się nie przyczynia się do jego powstania?, 3) czy przesłanka ważnych powodów określona w art. 43 § 2 k.r.o. powinna być skorelowana z wykształceniem, doświadczeniem i aktywnością zawodową byłych małżonków w sytuacji, gdy wyższe wykształcenie, większa aktywność zawodowa oraz przedsiębiorczość tylko jednego z małżonków spowodowała powstanie, a następnie powiększenie majątku wspólnego małżonków?, 4) czy przesłanka ważnych powodów określona w art. 43 § 2 k.r.o. jest spełniona w sytuacji, gdy majątek małżonków powstał na skutek stworzenia marki osobistej przez jednego z małżonków przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjału osobistego wyłącznie jednego małżonka?, 5) czy zbudowanie przez

uczestnika marki osobistej zmaterializowanej prowadzonym na jego nazwisko przedsiębiorstwem rozpoznawalnym w środowisku branżowym wypełnia przesłankę ważnych powodów o której mowa w art. 43 § 2 k.r.o.?

Ponadto w ocenie skarżącego skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna, gdyż 1) Sąd II instancji niezasadnie zakwalifikował kwestię wychowania i zajmowania się dziećmi uczestników przez wnioskodawczynię, samodzielnego prowadzenia przez nią gospodarstwa domowego oraz udzielania pomocy uczestnikowi w prowadzeniu działalności gospodarczej jako okoliczność bezsporną (strona 9 uzasadnienia postanowienia z dnia 21 stycznia 2019 roku), w przypadku gdy te stanowią nie tylko podstawę sporu pomiędzy uczestnikami, lecz również podstawę żądania ustalenia nierównych udziałów, co może przekładać się nawet na wniosek, że w toku postępowania przed sądami *meritii* nie doszło do rozpoznania istoty sprawy; 2) utrzymanie zaskarżonego wyroku prowadzi do całkowitego zdevaluowania możliwości ustalenia nierównych udziałów majątku wspólnym małżonków, a to z uwagi na przyjęcie, że wyłącznie względy o charakterze niemajątkowym determinują zasadność uwzględnienia takiego żądania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawczyni wniosła o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W niniejszej sprawie skarżąca wniósł skargę kasacyjną, a dla uzasadnienia wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania powołał się na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz oczywistą zasadność skargi.

Powołanie we wniosku przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. zobowiązuje skarżącego do sformułowania zagadnienia prawnego oraz przedstawienia pogłębionej argumentacji prawnej, wskazującej na rzeczywiste istnienie powołanej

przesłanki, uzasadniającej przyjęcie skargi do rozpoznania (zob. – zamiast wielu – postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11, z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01 OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z 23 listopada 2010 r., II CSK 344/10). Zagadnienie prawne wymaga przytoczenia argumentów wskazujących na istniejące w nauce lub orzecznictwie rozbieżne oceny prawne, w związku z którymi zagadnienie zostało sformułowane. Zagadnienie prawne powinno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, natomiast nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia.

Zgodnie z art. 43 § 2 k.r.o., z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać, ażeby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku. Skarżący oferując zagadnienia prawne do rozpoznania w istocie sformułował je w sposób niemal kazuistyczny, odnosząc swoje wątpliwości do okoliczności rozpoznawanej sprawy. Tak sformułowane zagadnienia nie mają waloru abstrakcyjnych problemów prawnych, które ma rozstrzygać Sąd Najwyższy jako istotne zagadnienia prawne, które miałyby służyć rozwojowi prawa. Nie można zapominać, że Sąd Najwyższy nie jest sądem instancyjnym, a skarga kasacyjna nie jest instrumentem weryfikacji ustaleń i wykładni dokonanych przez sądy *meriti*. Rozpoznanie skargi ma służyć zarówno interesowi skarżącego, jak też interesowi publicznemu, zaś sama skarga dotyczyć zagadnień, które zostały wskazane w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Kazuistyczne rozstrzyganie wątpliwości czy prezentowanych przez stronę skarżącą problemów prawnych jest ponadto wykluczone w przypadkach, gdy wykładnia każdorazowo pozostaje ściśle związana z oceną okoliczności sprawy, a to z uwagi na posłużenie się przez prawodawcę – jak ma to miejsce w przypadku art. 43 § 2 k.r.o. – klauzulami generalnymi i zwrotami niedookreślonymi, takimi jak w niniejszej sprawie „ważne powody”. Taka technika prawodawcza ma zresztą zgodnie z założeniami posługiwania się takimi zwrotami umożliwiać sądowi *meriti* każdorazowo ocenę na podstawie właśnie skonkretyzowanych okoliczności sprawy.

Już choćby z tego powodu oferowane przez skarżącego zagadnienia nie mają waloru abstrakcyjnych i uniwersalnych.

Problematyka dotycząca przesłanki ważnych powodów uzasadniających ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym była przedmiotem wyjaśnień Sądu Najwyższego.

Wykazanie, że za rozstrzygnięciem przemawiają ważne powody, stanowi konieczną przesłankę dopuszczalności ustalenia nierównych udziałów, oceniane przez wzgląd na zasady współżycia społecznego. Jest to możliwe wówczas, gdy zostanie ustalone, że otrzymanie przez jednego z małżonków korzyści z tej części majątku wspólnego, do której powstania on się nie przyczynił, pozostawałoby w sprzeczności z tymi zasadami (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 grudnia 2012 r., II CSK 259/12, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 92). Nie jest możliwe zdefiniowanie pojęcia „ważnych powodów”; o tym w konkretnej sprawie decyduje całokształt okoliczności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 października 1974 r., III CKN 190/74; z 20 lipca 2020 r., IV CSK 136/19). Ważnym powodem jest w szczególności naganne postępowanie małżonka, przeciwko któremu jest skierowane żądanie ustalenia nierównych udziałów, polegające na tym, że w sposób rażący lub uporczywy nie przyczyniał się on do powstania dorobku stosownie do sił i możliwości zarobkowych (zob. np. uchwałę Sądu Najwyższego z 26 listopada 1973 r., III CRN 227/73, OSNCP 1974, poz. 189; postanowienie Sądu Najwyższego z 2 października 1997 r., II CKN 348/97).

Nie budzi wątpliwości, że zastosowanie art. 43 § 2 k.r.o. możliwe jest wyjątkowo dopiero wówczas, gdy małżonek, przeciwko któremu skierowane jest żądanie ustalenia nierównych udziałów, w sposób rażący lub uporczywy nie przyczynia się do powstania dorobku stosownie do posiadanych sił i możliwości zarobkowych. Wyjaśniono, że ocena ważnych powodów ustalenia nierównych udziałów powinna być w tym zakresie kompleksowa, wobec czego należy mieć na względzie całokształt postępowania małżonków w czasie trwania wspólności majątkowej. (zob.m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 15 maja 2020 r., IV CSK 474/19; z 8 lutego 2018 r., II CNP 11/17). Ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, o którym stanowi art. 43 § 2 k.r.o., jest dopuszczalne w razie łącznego wystąpienia dwóch przesłanek, a mianowicie -

przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego w różnym stopniu oraz istnienie ważnych powodów, które uzasadniają ustalenie nierównych udziałów. Przez przyczynienie się do powstania majątku wspólnego rozumie się całokształt starań każdego z małżonków o założoną przez nich rodzinę i zaspakajanie jej potrzeb (art. 27 k.r.o.), czyli nie tylko wysokość zarobków, czy innych dochodów osiągniętych przez każdego z nich, lecz także, jaki użytek czynią oni z tych dochodów, czy gospodarują nimi należycie i nie trwonią ich (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 września 1997 r., I CKN 530/97). O stopniu przyczyniania się każdego z małżonków świadczą nie tylko osiągnięcia czysto ekonomiczne, lecz także nakład osobistej pracy przy wychowywaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym. Dla oceny stopnia przyczynienia się każdego z małżonków do powstania majątku wspólnego nie mają przesądzającego znaczenia wyliczenia czysto matematyczne. Różny stopień przyczynienia się każdego z małżonków może uzasadniać ustalenie nierównych udziałów wtedy, gdy różnica jest istotą i wyraźna. Nie jest też obojętna proporcja, w jakiej rzeczywisty wkład małżonków w powstanie majątku pozostaje do wartości całego majątku (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 553/12, OSNC-ZD 2014, nr B, poz. 24; z 20 lipca 2020 r., IV CSK 136/19).

Wynikająca z ocennego charakteru przesłanek z art. 43 § 2 k.r.o. swoboda orzecznicza przy rozstrzyganiu wniosku o ustalenie nierównych udziałów, nie może przerodzić się w dowolność (postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 553/12, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 24; z 11 czerwca 2019 r., I CSK 782/18; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 565/17; z 1 października 2021 r., II CSKP 99/21). Żadne „ważne powody” nie stanowią podstawy takiego orzeczenia, jeżeli stopień przyczynienia się małżonków do powstania tego majątku jest równy, a jednocześnie - nawet różny stopień przyczynienia się małżonków do powstania tego majątku nie stanowi podstawy ustalenia nierównych udziałów, jeżeli nie przemawiają za tym „ważne powody” (postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lutego 2021 r., III CSKP 66/21).

Przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jest spełniona wówczas, gdy zaskarżone orzeczenie zapadło z oczywistym, rażącym naruszeniem przepisów prawa lub podstawowych zasad obowiązujących w praworządnym

państwie, widocznym bez konieczności prowadzenia bardziej szczegółowej analizy. Uznanie oczywistej wadliwości orzeczenia wymaga wykazania jego sprzeczności z przepisami prawa niepodlegającymi różnej wykładni i niepozostawiającymi sądowi swobody oceny albo z podstawowymi zasadami orzekania (zob. *inter alia* postanowienia Sądu Najwyższego z 20 marca 2019 r., I CSK 475/18; z 11 kwietnia 2018 r., IV CSK 506/17; z 16 kwietnia 2018 r., IV CSK 529/17; z 18 kwietnia 2018 r., II CSK 728/17; z 15 maja 2018 r., II CSK 2/18; z 10 maja 2018 r., I CSK 798/17; z 23 maja 2018 r., I CSK 36/18; z 29 maja 2018 r., I CSK 42/18; z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18; z 16 kwietnia 2018 r., IV CSK 534/17; z 12 marca 2018 r., III CSK 291/17; z 22 kwietnia 2016 r., V CSK 650/15).

Uczestnik nie przedstawił stosowanego uzasadnienia jurydycznego na poparcie tezy o oczywistej zasadności swojej skargi kasacyjnej. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie zawiera argumentów, które miałyby świadczyć o jej oczywistej zasadności. W prawie polskim sąd odwoławczy ocenia sprawę merytorycznie, jednak może w pełni przyjąć za własne ustalenia faktyczne sądu I instancji, jeśli jest przekonany co do ich prawdziwości - ma powinność prowadzenia własnych ustaleń faktycznych wyłącznie wówczas, gdy ustalenia sądu I instancji w jego ocenie wymagają uzupełnienia, korekty, lub weryfikacji. W żadnym wypadku zatem brak dokonywania własnych ustaleń faktycznych nie świadczy o oczywistej zasadności skargi.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu, pozostawiając koszty postępowania kasacyjnego do rozstrzygnięcia w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie na podstawie art. 108 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.